

שנגעה יב כדי נטילת מקום והשאר מותר.

הגה יג מנה שנתכפלה צמנור ודבוקה עד שאין שולט שם האש אופרים אותה חן הפסח אצל שאר מצות צמנור מותרים וקודם פסח אין לאסור רק מקום דבוקם (מ"הר סי' קנ"ו ופסקיו סי' קמ"ה) מנה נפוחה צמנעיתה אסורה אצל אם עלה עליה קרום כדרך שעולה על הפת צענת אפייה מותר (מהרי"ל) אם שני מצות שוכנות זו על זו צמנור קודם אפייתן אסורין דהוי כמנה כפולה (מהרי"ו) וכן יש ליזהר שלא יגע זה בה צמנור צמוד לחין כי אין האור שולט צמקום נגיעתן וצאים לידי חימוץ (נ"י צ"ס אורחות חיים).

תסב.

דין מי פירות אם מחמיצין ובו ז"ס.

א א מי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל ומותר לאכול בפסח מצה שנילושה במי

[יב] כדי כו' כן כתב הטור וז"ל ולדעת א"א ז"ל דשרי אפילו במצה שנמצאת בה חטה בקועה כדלקמן בסימן תס"ז סעיף י"א יראה דהכא נמי שרי ע"כ וכתב רבינו בב"י שרי כלומר ע"י קליפה או נטילת מקום ע"כ

ואע"ג דהתם כתב רבינו ויש מי שאוסר כל העיסה והיא סברת הרשב"א הכא סתם כהרא"ש דנ"ד אף הרשב"א מודה כמו שכתבתי דבריו שם ושאני נדון ההוא דאיכא למימר שלא במקום אחד בלבד נגעה החיטה אלא כאן וכאן ועוד שהמים שנתנו בעיסה הולך ומתפשט טעם אחטה בכל העיסה משא"כ בנ"ד דאיכא למימר כאן נמצא וכאן היה כלומר כאן נגע דוקא החמץ ולא במקום אחר הילכך אף להרשב"א דאסר התם שרי הכא ולכך סתם רבינו ושיעור נטילת מקום כתב רבינו ב"ד סימן ק"ה ס"ד שהוא כעובי רוחב אצבע [יג] מצה כו' עיין מה שכתבתי בתשובותי סימן כ"ב

תסב א מי כו' כ"כ הטור בשם ר"י ז"ל וכן היא סברת ר"ת ושל"פ ז"ל מהא דאמרינן בפרק כל שעה דף ל"ה ע"א אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת ומסיק דטעמא דר"ל משום דהוי מי פירות ומי פירות אין מחמיצין ולקמן שם דף ל"ו ע"א תניא אין לשין עיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תשרף מיד וחכ"א יאכל ופרש"י אין לשין עיסה מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואינו יכול לשומרה לפיכך אם לשתשרף מיד ולר"ל דאמר לעיל מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דהוא אין חייבין על חימוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אבל חמץ נוקשה הוי ואסור ללוש בהן ע"כ הרי דרש"י ז"ל ס"ל דמי פירות אפילו בלא מים חמץ נוקשה הוי ואסור ללוש בהן וכ"כ הטור ז"ל משמו ודחו פירושו הפוסקים ז"ל וז"ל התוספות שם דף ל"ה רע"ב מי פירות אין מחמיצין. פרש"י כצ"ל לע"ד היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימוצו אבל איסור לאו אית ביה ובסמוך נמי אמרינן אין לשין ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף מיד וחכמים נמי דאמרי תאכל היינו משום שיכולין לשומרה מן החמץ כשאר עיסה אבל לכ"ע מחמיצין וקשה דלקמן מסקינן גבי קימחא דאבישנא אבל מי פירות שרי דמי פירות אין מחמיצין משמע דשרי לגמרי וכן פירש ר"ת דאין מחמיצין כל עיקר והא דאמר

תישרף מיד כשעירב עמהם מים דאז ממהרת יותר להחמיץ ועל הא אמרינן דאין בהן כרת אבל לאו אית ביה אבל היכא דלית ביה תערובת מים כגון יין וחומץ ושאר מי פירות שרו לגמרי וכן מוכח בסוף כל המנחות באות מצה כו' וכן דעת ר"י שהביאו התוספות שם שעל מה שהקשה רשב"א לר"ת מחומץ האדומי דקחשיב בריש אלו עוברין לחמץ גמור ובגמרא מפרש דחומץ האדומי היינו שעורים שנותנין ביין כדי להחמיצו והא מי פירות אין מחמיצים ותירץ ר"י דהתם היינו טעמא משום שהשעורים שורין אותם במים קודם שמשימין ביין ע"כ אלמא משום דהוי מי פירות ומים הוא דאין מחמיצין אבל מי פירות לבד אינן מחמיצין וכדעת ר"ת ז"ל

וכדברים האלו כתבו הרא"ש והר"ן ז"ל אלא שהרא"ש לא הזכיר את פרש"י אלא סתם כתב כדברי התוספות והקשה על פירוש זה והביא פירוש ר"ת והר"ן הביא פרש"י הנ"ל ודחה אותו והסכים לפירוש ר"ת

וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ה חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות לבד בלא שום מים לעולם אין באין לידי חימוץ אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח הבצק מותר באכילה שאין מי פירות מחמיצין אלא מסריחין ע"כ

וכתב הרב המגיד חמשת מיני דגן אלו כו' שם אמר ר"ל עיסה שנלושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצה כרת ואמרינן טעמא משום דמי פירות אין מחמיצין וכתבו רוב המפרשים דלאו דוקא כרת אלא אפילו איסורא ליכא והביאו לזה ראיה ובהשגות אמר אברהם אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו דנהי דאין עושין חמץ גמור ואין חייבין על חמוצו כרת אבל חמץ נוקשה הוי ואסור ע"כ ודעת רש"י ז"ל כך היא וכבר דחו אותו בתוספות ובעיטור בראיות ברורות ודעת הגאונים ז"ל כך היא שמי פירות אין מחמיצין כלל ואפילו לכתחילה אין בו שום חשש וכן נהגו ועיקר עכ"ל

והנה הכא משמע דדעת הראב"ד כדעת רש"י וכהרשב"א ז"ל ס"ס של"ג הביא דברי הראב"ד דכתב דאפילו לכתחילה שרי כדאמרינן בותיקא ובתרי שבולי כו' וראיתי בפר"ח שכתב שכן עיקר שהראב"ד מן המתירים הוא כמ"ש הרשב"א בשמו שם ולא כיון הכא בהשגות אלא לדעת רש"י כמ"ש בתחילת השגתו אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו כו' כלומר דדבר זה תלוי במחלוקת אבל הוא ז"ל ג"כ מן המתירים

גם הרשב"א ז"ל בסימן ד' ושל"ג כתב הכי במתירין אלא שבסימן תנ"ד הביא מחלוקת הגאונים בזה וסיים וכן אנו נוהגין לאיסור והביא דבריו אלה אחרונים רבינו בב"י והרי"ף ז"ל מיקל טפי דאפילו מי פירות עם מים מותר ללוש והביאו הטור והשלטי הגבורים כתב בפרק כל שעה דף רל"ו ע"ב ז"ל ועוד מביא סמ"ג דעת ריב"ש שכתב שהיה ירא להתיר חימוץ מי פירות לבדן מפני שהירושלמי מחמיר הלכה למעשה ע"כ והאי ירושלמי הביאו הרא"ש שם דף ק"ל ע"ב

גם בספר המנהיג סימן ג"ל מהלכות אלו הביא דעות האוסרין והמתירין וסיים דבריו ז"ל ומעתה ג' מחלוקות בדבר רש"י אף במי פירות לחודיהו אסור ללוש דקאי בלאו דכל מחמצת ולהרי"ף ז"ל אף במי פירות במים לא מחמעי ולדברי ר"ג ור"ח אסור בין בלישה בין בקטוף במי פירות עם מים ואין לנו להכניס ראשנו בין ההרים הגדולים האלה ויש להחמיר כדברי כולם עכ"ל

פירות ב אפילו שהתה כל היום ג אבל אין יוצא בה ידי חובתו מפני שהיא עשירה וקרא כתיב לחם עוני.

והר"ב ראש יוסף ז"ל תמה על המנהג דכיון דרש"י כתב דמי פירות לבדן חמץ נוקשה הוי והראב"ד והריב"ש והרשב"א פסקו כוותיה איך פשט המנהג בינינו כ"כ להתיר ואין מי שיחוש לדבר כיון דכל הני רבוותא חשו ואולי משום דהקושיות שהקשה ר"ת על רש"י הן חזקות ומשו"ה לא חשו להני דכתבו כרש"י ועכ"ז לא נחה דעתי בזה דמ"מ הוה לן למיחש לדבריהם דאין משיבין את הארי עכ"ל

והדבר פשוט דמה שהשוה הרב ז"ל דעת הראב"ד עם דעת רש"י היינו ממה שראה דבריו בהשגות אבל אם היה רואה דבריו שהביא הרשב"א בסימן הנ"ל לא היה משוה דעת הראב"ד עם רש"י אלא עם המתירים גם מה שהשוה עם דעת רש"י להרשב"א אין זה הכרח שהרי בסימן ד' ושל"ג כתב להדיא כדעת המתירים ומה שכתב בסימן תנ"ד וכן אנו נוהגין לאיסור אין זה תימא לשאר מקומות דבמקום הרשב"א נהגו כדעת האוסרין ובמקומינו נהגו כדעת המתירין

ואפילו יחיבנא ליה כל דיליה מה בכך הלא הבי"ף והרמב"ם והרא"ש ור"ת והתוספות והגאונים והעיטור והר"ן והרב המגיד ורוב המפרשים ז"ל כתבו להתיר וכן הסכים רבינו ירוחם בנ"ה ח"ג וגם רבינו המחבר ז"ל סתם כוותיהו א"כ מי יחוש לד' מלכים הללו ז"ל כיון שיש להם כל הני רבוותא

ולענין הלכה הכי נקטינן כפסק רבינו המחבר ז"ל וכן פסק בפר"ח אחר שפלפל בזה כידו הרחבה וכן נהגו בכל בני ספרד [ב] אפילו כו' הן הנה דברי הרמב"ם ז"ל ופשוט הוא לדעת כל המתירים הנ"ל כיון דאמרינן מי פרות אין מחמיצין ואפילו מכסין את העיסה בשמיכה ואיתילדו בה סימני חימוץ אין זה כי אם סרחן בעלמה כמ"ש הרמב"ם כנ"ל

אמנם ראיתי ברבינו ירוחם ז"ל שם דכתב ז"ל ורבינו שמואל מאיורא כתב בשם ריב"א דמי פרות לבדן מחמיצין כששוהין זמן מרובה ע"כ גם הכלבו כתב ז"ל והרא"ש כתב דנהי דאין חייבין על חמוצו כרת מ"מ אסור באכילה דנהי דחמץ גמור לא הוי נוקשה בעיניה הוי

ונראה מזה שצריך להזהר מאד כשלשין בפסח בשמן ודבש ושאר משקין אפילו בלא מים שאין ראוי להקל בהן ולהשהותן בעיסה שלא יבואו לידי חימוץ נוקשה עכ"ל

ואע"ג דדבריו אלה הם ע"פ שיטת רש"י ואנן קי"ל כבר פלוגתיה דרש"י מ"מ הר"ב כנ"הג בהגהת הטור כתב שהראנ"ח ז"ל בח"ב סימן מ"ד האריך בזה ונשא ונתן בכל הסברות והעלה שירא שמים יחוש למאן דאמר דמ"פ בלא מים מחמיצין ויזהר מללוש במי פרות בלתי שמור אלא ילוש ע"י שימור ויזהר בה מכל הדברים הצריכין לדקדק בשאר עיסה שלש במים לבדן ומ"מ אין ליזהר שלא לתת קצח ושומשמן ע"כ אמר המאסף והעולם אין נזהרים בכך עכ"ד והעולם אין נזהרים בזה דקאמר היינו לעשות שימור בה כמצה של מים שאין מסלקין היר ממנה עד שתאפה.

וכך מנהג שאלוניקי לעשות עיסה גדולה או קטנה ולהניחה ע"ג השמלה ומשם חותכין עוגה קטנה בשיעור מצה אחד ומקטפין ועורכין אותה ונקבין אותה ומניחים אותה זה ע"ג זה וכמאתים ע"פ כל הארץ עד ששורפין התנור ומכניסין כולם כאחד זולת למורי הרב נר"ו

ב ד מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עיסה הילכך אין ללוש בהם ואם לש בהם יאפה מיד.

ראיתי נוהג כן לשמור אותה כלל חוקותיו וככל משפטיו ממצה של מים וכן אני נוהג אחריו לחוש להא דריב"א והראנ"ח ז"ל ומהיות טוב אל תיקרי רע [ג] אבל כו' ברייתא שם דף ל"ו ע"א ר"ע אומר מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ופריך וסבר ר"ע עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא והתניא ר"ע אומר שבתי היתר אצל ר"א ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ל"ק הא ביי"ט ראשון הא ביי"ט שני כדאמר להו ר' יהושע לבניה יומא קמא לא תלושי לי בחלבא מכאן ואילך לוו לי בחלבא ואיכא דאמרי הכי קאמר להו יומא קמא לא תלושו לי בדבשא מכאן ואילך לוו לי בדבשא ע"כ

וכתב רבינו בב"י וכתב הרא"ש בפ"ק דכתובות דיומא קמא היינו סעודה קמייתא וגם בסוף מועד קטן כתב דהאי יום ראשון כלומר לילה ראשון ומשמע דאפילו בסעודת לילה הראשון לא אימעיט אלא שלא לצאת בה י"ח משום דבעינן לחם עוני אבל שלא בתורת מצה דמצוה אפילו בסעודת לילה הראשון ממלא כריסו ממנה ואינו נמנע וכן משמע מדברי רש"י שכתב יום ראשון לילה הראשון שהמצה חובה בעינן לחם עוני וכן משמע מלשון רבינו וכ"כ הרב המגיד בפ"ה ולאפוקי מאותם שנוהגים שלא לאכול מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים ואע"פ שכתב הכלבו נהגו שלא לעשות מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים דלא אתי לאחלופי בה ולמיכל מינה משום מצות חובה ע"כ אין טעם במנהג ההוא לאסור ולגזור גזרה בדבר שלא חששו לו חכמי התלמוד ולא חכמים האחרונים עכ"ל וכך המנהג לאכול ולשבוע ממצה עשירה גם בשתי לילות הראשונות [ד] מי כו' גם אלו דברי הטור ז"ל וז"ל ומי פירות עם מים הוי חמץ נוקשה ואין בו כרת אבל ממהר להחמיץ יותר משאר עיסה הילכך ללוש ואם לש פסק בה"ג כרבן גמליאל דאמר ישרף מיד והיר"ץ גיאת ז"ל פסק כחכמים דאמר יאפה מיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עכ"ד

והיינו מהאי ברייתא דכתבתי לעיל בריש הסימן דקאמרי אין לשין עיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תשרף מיד וחכ"א יאכל והרי"ף ז"ל גורס וחכ"א תאפה מיד וכן היא גירסת הרשב"א וכדלקמן וכ"ע דהך מתניתין בשמן ע"י מים היא שנויה וכבר כתבתי לעיל שכן פירש ר"ת ז"ל בהך מחלוקת ר"ג וחכמים הוא בשעירב מים ממהרת יותר להחמיץ וזהו דעת רבוותא הללו

וכבר כתבתי לעיל דדעת הרי"ף ז"ל להתיר מי פירות עם מים וכתב רבינו בב"י ודעת הרמב"ם בפ"ה כדעת הרי"ף ולא נהגו כן ע"כ ונראה דדייק כן מדכתב שם הלכה ד' ז"ל וכן מותר ללוש העיסה במים ר"ל ביין ושמן או דבש וחלב לקטף בהם וכה"ה וכן מותר ללוש העיסה ביין ושמן ודבש כו' זה כדברי ההלכות שהעלו פ' כ"ש שהלכה כר"ע דאמר מותר ללוש עיסה ביין ושמן ודבש אע"פ שיש עמהן מים לפי שאע"פ שהן מחמיצין עם תערובת המים אין ממהרים להחמיץ יותר מהמים לבדן ואצ"ל לקטף שמותר עכ"ל

גם בריש הפרק הזה סימן ב' כתב הרמב"ם כדברים האלה וז"ל חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים לעולם אין באים לידי חימוץ כו' והוא שלא יתערב בהן שום מים בעולם ואם נתערב בהן מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין ע"כ וכתב הרב המגיד ז"ל

והוא שלא יתערב בהן כו' מבואר בירושלמי ומבואר בגמרא כברייתא דאין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש דע"י מים מחמיצין וכן במשנת אלו עוברין וזה מוסכם עכ"ד

ומ"ש וכן במשנת אלו עוברין היינו מדרתנן התם אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי כו' ומפרש בגמרא דחומץ האדומי היינו שנותנין שעורין תוך היין להחמיצין ואע"פ שהיין מי פירות הוא ואינו מחמיץ כבר כתבתי לעיל בשם ר"י שמירי שהשעורין שורין אותן תחילה במים קודם שמשמיים אותן ביין והו"ל מי פירות ומים וזהו דעת ה"ה ז"ל זכינו לדין דאלו ואלו ר"ל ר"ת והרי"ף והרמב"ם כ"ע ל"פ דהך ברייתא דאין לשין ביין ושמן ודבש כו' מיירי בשנתערב עמהם מים אלא שלדעת ה"ר דש"פ ז"ל חמץ נוקשה הוא ולכך אמר ר"ג תשרף מיד דאע"פ שאין בו כרת אית בו לאו וחכ"א תאפה מיד דאע"פ שאין בו כרת אית בו לאו וחכ"א תאפה מיד דאע"פ שממהר להחמיץ יותר ממים לבדן מ"מ כשממהר לאפות קודם שתחמיץ ש"ד ולהרי"ף והרמב"ם אינו ממהר להחמיץ אלא הרי הוא כשאר מים ומ"ש חכמים ז"ל תאפה מיד היינו קודם שתחמיץ וכמו כשלש במים לבדן לאפוקי ממ"פ שאין באין להחמיץ כלל אפילו שהא כל היום כולו זהו דעת ה"ה להשוות דעת הרי"ף כדעת הרמב"ם וכן השוה אותם בשלטי הגבורים בפרק כל שעה דף רל"ז ע"ב ז"ל מיימון וסמ"ג כתבו דמי פירות עם מים מחמיצין ולדברי רבינו מי פירות עם מים אין מחמיצין וכ"כ הרא"ש כדעת הרי"ף והביאו בב"י ויש צד לומר דלא פליגי דהא דהתיר רבינו מי פירות עם מים היינו ללוש בהן כדרך שלשין במים לבדן ואתא לאפוקי ממאן דאמר דמי פירות עם מים ממהרין להחמיץ ויותר ממים לבדן ואין לשין בהן ואיהו אתא למישרי ללוש בהן וכן דעת מיימון בפ"ה מחמץ עכ"ל

גם הרשב"א ז"ל בח"א סימן ד' השוה דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וז"ל אמרת שאמרו לכם שמצאו כתוב להרמב"ם ז"ל שחזר בו בארבעה דברים ממ"ש בחבורו הגדול ושאלת ממני לבאר לך אי המכתב הראשון עיקר או השני ומאיה צד האחד שכתב בהלכות חמץ חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים אין באין לידי חימוץ אלא אפילו הניחם כל היום עד שנתפח כל הבצק ה"ז מותר באכילה שאין מי פירות מחמיצין אלא מסריחין וחזר ואמר שאין חייבין על חמוצו כרת אבל אסור באכילה וחזרה זו לא מצאתיה אני הכותב איה מקומה והראיה מר"ל דאמר שם דף ל"ה ע"א עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצה כרת מ"ט הו"ל מי פירות ואין מחמיצין דאלמא כרת הוא דליכא הא איסורא איכא

תשובה מה שכתב הרב ז"ל בתחילה הוא העיקר ואין בו שום ספק שהרי הוא בשלשה במי פירות בלא תערובת מים כלל קאמר וכמו שביאר הוא ז"ל שם ומי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל ואפילו נוקשה לא הוי ומותר לכתחילה כו' ודר"ל דאמר אין חייבין על חמוצה כרת לאו דוקא אלא אפילו איסורה ליכא ומ"מ לכשתמצא לומר דר"ל דוקא כרת קאמר כלומר אין חייבין עליה כרת הא איסורא איכא ע"כ לא בשנילושה במי פירות בלבד אלא כשנתערבו בהן מים וכאותה שנחלקו בה כברייתא דתניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש רשב"ג אומר תשרף מיד וחכ"א תאפה מיד וגרסינן בירושלמי וכולהו ע"י מהם וכן פרש"י והרי"ף ז"ל ודר"ל נמי אפשר דבהכי מיירי וקסבר דכל שיש במים מי פירות אין באין לעולם לידי חימוץ גמור אלא לידי חמץ נוקשה אלא שממהרין לעשות פעולתם

שהיא כעין חימוץ ולפיכך תשרף מיד כרשב"ג או תאפה מיד כחכמים עכ"ל

ואע"פ שהרשב"א וה"ה ושלטי הגבורים ז"ל השוו דעת הרי"ף והרמב"ם יחד דמותר ללוש במי פירות ומים כשאר מצה שנילושה במים לבד אפילו הכי סתם לן רבינו כר"ת והרא"ש ודעמיהון משום שלא נהגו כהרי"ף והרמב"ם כמ"ש בב"י

ולענין הלכה הכי נקטינן כפסק רבינו המחבר ז"ל וכבר אירע מעשה בשנה הזאת שנת תפ"ו שבע"פ הביאו יין מכפר גאלשו בנודות והנודות הם של גוים וכשבאים הגוים הממונים לטעון היין מדיחין הנודות במים ולקחו הבעלי בתים מאותו יין ולשו מצות לפסח והקול נשמע ביתו מדרשו של רב יוסף מורי ורבי נר"ו ואסר כל המצות שלשו ביין זה ואח"כ העידו מוכרי היין שדרך של נודות אלו לנגבם מכל טיפת מים וקיבל עדותם להכשיר המצות שהיו כבר לשות שהיה הפסד מרובה באיסורם אבל היין לא התירו עוד ללוש לכתחילה עוד ממנו וכן מנהג וכל יודעי ספר להדיח הצלוחיות שנותנין בהן יין ללוש מצה ביין ואין לשנות וכ"כ בבית דוד סימן ר"ל דראוי לזהר ליקח היין לעשות מצות קודם הטראמו"דה משום שמשפשפין החביות במים והוי מי פרות עם יין ע"כ

*אן שמועה שמעתי מאת החכם השלם רב ועצום מר שניי כמוהר"א גאטיניו נר"ו ששאל שאל האיש לפני הרב תנא הוא מהר"ר יהודה רוזאניש יצ"ו ראש וקצין מקושטא מאי שנא איסור שנתערב בהתר שמבטל בס' ומ"ש מי פרות עם מים דלא מבטל בס'

והשיב שהרב"י ביד"ס ס"ס רצ"ט כתב דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהתר אבל התר שנתערב בהתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביטול והכא התר בהתר הוא עכ"ד ועיין בכללים שלי סימן ק"ז וק"ח

וק"ל שהרי כתב רש"ל ז"ל במסכת חולין פרק כל הבשר ריש סימן ב' וז"ל וכתב במרדכי בהוא פירקא ר"ל בפ"ק די"ט תימא דבמסכת עדיות תנן ביצה נבלה כל שכמוה נמכרת בשוק בית שמאי מתירים ובית הלל אוסרין אלמא דחשיבי כבשר כ"ז שהוא במעי תרנגולת והיכי קאמר בפ"ק די"ט השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב ותיירץ ר"ת דבביצה נבילה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא אבל בשר בחלב האי לחודיה שרי והאי לחודיה שרי לא החמירו עכ"ד איברא שראיתי במרדכי שם ואינו כתוב כלשון הזה אלא שהכל עולה בקנה אחד ע"ש הא קמן דכל שזה לחודיה מותר וזה לחודיה מותר ובתערובותם נאסר הקילו כבשר בחלב א"כ איך כתב הרב"י דהתר בהתר שנתערב לא שייך ביטול והלא כשנתערב היתר בהתר וע"י תערובתן נאסר בכלאים ובשר בחלב לא החמירו יותר מאיסור עצמו ואולי לא כתב ר"ת זה אלא בבשר בחלב שיש להם ביטול בס' מדאפקיה רחמנא איסורו בלשון בישול אבל בכלאים אין לו ביטול דמי יבטל את מי וכמ"ש הרשב"א בתשובה ח"א סימן רנ"ט וכתבתי דבריו בכללים שלי סימן ק"ז ע"ש והרב"י בכלאים משתעי ולא בבשר בחלב ומי פירות עם מים דומה לכלאים דמי יבטל את מי ודוק ואצלי הכותב היינו טעמא משום דחמץ בפסח לכך אין לו ביטול ואפילו באלף משום שהוא דבר שיש לו מתירים כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מהמ"א והבאתיו לעיל בסימן תמ"ז ס"ק ג' שאחר הפסח חוזר תערובתו להתרו וכ"כ הרמב"ן וש"פ ז"ל שהביאו מהרי"ט ז"ל בח"ב סימן א' יע"ש וא"כ הכא נמי שנתערבו מי פירות עם מים אף שבפסח אסור ללוש בהם מותר

ג ה מותר ללוש ביין אף על פי שאי אפשר לו בלא טיפת מים שנופלת בשעת הבציר

לקיימו לאחר הפסח וחוזר להתר הראשון ללוש בהן ולכך אפילו בלא טייל כנלע"ד [ה] מותר כו' הרי זה לשון הסמ"ג שהביא רבינו בב"י כלשון הזה בלא שום חולק וכן מנהגינו ומנהג כל המקומות אשר שמענו שומעים ללוש ביין ושמן אע"פ שאי אפשר ליין בלא טיפת מים ובפרט בעיר הזאת שאלוניקי יע"א שאחר שהמשיכו התירוש מן הגת נותנין בגת ת"ק כדים מים או חסיר או יתיר ואותן מים רותחים שם בפסולת ענבים שנים או שלשה ימים וחוזרים המים להיות כיון רך אך לא קשה כיון הראשון ומערבים בחבית חציו מיין רך הזה וחצייה מיין קשה הראשון ומיין הזה לשין בו מצות ואין פוצה פה ומצפצף להם

וכבר ערער על מנהג הזה חכם אחד והובא בכנה"ג שמלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ה נ"ר שחולק על הסמ"ג שכתב חמשת מיני דגן אלו בלי שום מים לעולם אינן מחמצין ומי פרות הן כגון יין וחלב ושמן ודבש וכל כיוצא בזה והוא שלא יתערב בהן מים לעולם ואם נתערב בהם מים כל שהוא הרי אלו מחמצין ע"כ ומדקאמר שלא יתערב בהן מים לעולם משמע ל"ש בשעת הבציר ל"ש שלא בשעת הבציר אלא לעולם כל שנתערב בו שום מים אסור ללוש בו ועוד שכפי דבריו של סמ"ג נראה שאפילו נתערב מים קודם הלישה שעה אחת מותר ללוש בו שהרי כתב וכבר נתבטלו המים קודם שלשו העיסה עכ"ד החכם המערער

והרב ז"ל הכה על קדקד סברא זו וכתב דסמ"ג אינו חולק על הרמב"ם ז"ל דמה שהתיר הסמ"ג במים שנתנו ביין היינו שנתנו בעודו היין תירוש שלא היה עדיין יין וכיון שעדיין לא היה יין כל שהיין תוסס נתבשל ונעשה יין הופג טעמן של מים ונשתנן להיות יין כדרך שנשתנה התירוש ונהפך ליין אבל כל שעירבו מים ביין אחר היותו יין אפילו קודם לישת העיסה שיעור מופלג אפילו כל שהוא מחמיצין והם דברי הרמב"ם ז"ל שכתב והוא שלא יתערב שום מים בעולם דאחר היותו יין קאמר והסמ"ג מודה לזה ונמצאת למד שדינו של סמ"ג מוסכם מהכל ואין בו שום חולק עכ"ד ונראה שדבריו אלה לקוחים מדברי רבו מהרי"ט ז"ל שכ"כ בח"ב סימן ב' ז"ל והאי דקאמר הסמ"ג הואיל וכבר נתבטלו המים שנתבטלו מתורת מים לא מפני מיעוטן אלא מפני שנתיישנו עם התירוש ונשתנו מבריייתן ונעשה הכל יין ע"כ והביא דבריו אלה בפר"ח וסיים אבל ביין אחר שנעשה יין ושאר מי פירות צריך ליזהר שלא יתערב בהן שום מים בעולם שאם נתערב בהן מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין וכמו שאכתוב לקמן בסימן תס"ז ס"ס ט"ו עכ"ד

וכבר מעשה בא לידי בהיותי בדוייראן בזמן המסים שהטילו בשאלוניקי על הת"ח בשנת התפ"ה וראיתי שם שאחר שנותנין היין חי בתוך החביות תוך מ' יום לבצירתו נותנים מים עשרה כדים למאה תוך החביות ואסרתי אותו ללוש בו מצה אף שמנהגם היה ללוש בו מימי עולם והסכימו עמי רבני שאלוניקי הי"א כאשר כתוב ומפורש דבריהם בתשובתי סימן י"ב יע"ש

*בן כתב כנ"הג בהגהת ב"י יין צמוקים הוא כיון של ענבים לענין מי פירות שאין מחמיצין כי המים ששרו בהם הצמוקים נתשנו מבריייתן אחר שנשרו בהם הצמוקים כמים של גשמים שנשתנו בתוך העבים בדק הבית מהדורא ב' ומהר"ם מטרנאני בח"א סימן רכ"ב בשם הרשב"ץ ז"ל עכ"ד וכ"כ מהריק"ש בשם בדק הבית משם הרשב"ץ ז"ל כלשון הזה ובמהרי"ט שם הביא דבריו אלה ג"כ אלא שבמקום העבים כתוב שם הענבים גם בפר"ח

ואף לכתחילה רגילים ליתן מים בשעת הבציר ו כדי להתיר נצוק ואע"פ כן אין לחוש להם הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה.

הביא דבריו מהרי"ט כלשונו

והכל עולה בקנה אחד דלגירסא דקאמר העבים ר"ל כשם שהעבים שואבים מי הים שהם מלוחים ובעודם בהם ממתקים ויורדים מתוקים שנשתנו טבעם בעודם בעבים כך המים ששרו בצמוקים נשתנו טבעם ונהפכו לטבע הצמוקים והו"ל כאילו לש בלחות הצמוקים לבד וכן ראיתי בגינת ורדים שאכתוב לקמן שמביא הגירסא של העבים והקשה הוא ז"ל דמי יערב לבו ללמוד למעשה הדיוט ממעשה שמים וכי מפני שיש כח בעבים לשנות המים המלוחים למתוק יהיה ג"כ כח בידינו לשנות טבע המים ע"י שנתן בהן צמוקין כו'.

ולגירסא דקתני בתוך הענבים היינו הך דכשם שהגשמים היורדים על הענבים בעודם במחובר נשתנים ונהפכים להיות תירוש תוך הענבים כך המים הללו כיוצא בהם ונ"ל דבין למר ובין למר צ"ל דהך שריית צמוקים היינו כבוש דכמבושל דמי שהוא כ"ד שעות מע"ל דפחות מזה כ"ע ל"פ דגרע ממי פירות ומים כיון שלא נתבטלו לא ע"י האש ולא ע"י כבוש אלא ודאי ששרייה זו היא כדין כבוש בכ"ד שעות דכמבושל דמי ומהרי"ט ז"ל סיים שם וז"ל ואבא מארי ז"ל הסכים כן הלכה למעשה והביא ראיה מדאמרין בפ' המוכר פירות דף צ"ז יין צמוקין לא יביא לנסך על גבי המזבח ואם הביא כשר יין מזוג לא יביא ואם הביא פסול משמע דיין צמוקין אינו מזוג עכ"ד.

ובמהריק"ש ז"ל סיים ואין זה כדי להתיר בלי שמורה כלל מחימוץ כמו מי פירות לבד עכ"ד.

והר"ב גינת ורדים בחלק א"ה כלל ד' ס"ס ט' הביא דבריו אלה ודברי מהרי"ט ז"ל ותלה דבר זה במחלוקת הרשב"ץ וא"ז שכתב בסוף התשובה וז"ל גם הרב בא"ז בתשובה סימן תס"ט וז"ל ודע כי היין שעושין מצמוקין הוא מי פירות ומים מעורב זע"ז ולדעת המחמירים לא ילשו בו בפסח אא"כ אופה מיד ונקרא מצה עשירה כו' עכ"ל וכיון שמצינו דבר זה שנוי במחלוקת אין ראוי למיהדר אטצדקי למיעבד פרוקי דחיקי לאיסורא רבא ויקרא עכ"ל ולענין מעשה המחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד ויש לו על מה שיסמוך על המבי"ט ובנו מהרי"ט וכנ"הג ומהריק"ש ופר"ח נוסף על הראשונים הנ"ל. אך אמנם בתנאי שיהא השרייה כבוש או מבושל ובשמירה כמצה של מים לחוש לסברת מהריק"ש.

ג* דבש שעושין מצמוקין ששורין את הצמוקין במים וסוחטין אותם ומבשלים אותם הוי כמי פירות ומותר ללוש בהם את העיסה מהרי"ט ז"ל שם וכנ"הג ופר"ח משמו [ו] כדי כו' כתב בפר"ח פירוש כלי של יין כשר שהוריקו ממנו לכלי שיש בו יין נסך הנשאר בכלי כשר אסור משום ניצוק שמחבר היינות ואם יש ביין כשר מים מסלקין את מינו כמו שאינו והשאר שאינו מינו דהיינו מים רבו עליו ומבטלו עכ"ד ודבריו אלה הם דברי הרשב"א ז"ל בת"ה והביאו הטור י"ד ס"ס קכ"ו ופסקו רבינו בש"ע וז"ל כתב הרשב"א חבית של יין שיש בו קיטון של מים ועירה ממנו צלוחית של גוי אם יש במים שבחבית לבטל היין שבצלוחית מותר לא יהא חמור מיין נסך שנתערב בחבית שאנו אומרים רואין היין הכשר כאילו אינו והאיסור מים רכין עליו ומבטלין אותו עכ"ל.

ד ז מי ביצים ה ושאר משקים כלם הוו בכלל מי פירות.

הגה וצמדינות אלו אין נוהגין ללוש צמי פירות ואפילו לקטוף המנות אין נוהגין רק לאחר אפייתן בעודן חמין ואין לשנות אם לא נשעת הדחק לצרכי חולה או זקן הנרץ לזה.

וא"כ ביין שלנו שנותנין בו מים הרבה אם בשעירה מכלי כשר לכלי יין נסך יש לשער ביין כשר אם יש בו מים אפילו שנתנו בשעת הבציר רוב משהוא מיין נסך מותר בשתייה היין הכשר וכן מצאתי אח"כ בתורת חסד סימן י"ד דכתב דיין שהיו מרקין מחבית לקנקן ונגע הגוי בקילוח היין שבחבית מותר אם איכא מים בחבית לבטל הקילוח דהיינו עד ששה חלקים כמ"ש בש"ע סימן קל"ד ס"ה וסתם ינות שלנו איכא בהו מים טפי ע"כ

וגדולה מזו מצאתי בהג"א בע"ז דף צ"ד ע"ד דאפילו מים דאיסור המעורבין ביין נסך מצטרפין עם מים המעורבים ביין כשר לבטל את היין נסך דמצא מין את מינו וניעור לבטל את האיסור ע"כ [ז] מי ביצים כו' כ"כ הטור והרא"ש בפרק כל שעה דף ק"ל ע"ב וז"ל הרא"ש ורש"י היה מסתפק במי ביצים אי חשיבי מי פירות או לא לפי שהוא נראה לעינים שהעיסה תופח ונעשה עבה יותר מעל ידי מים ור"ת היה מתיר והיה נוהג לאכול בערב פסח ממנה דאע"ג דאמרו האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו היינו דוקא בלחם עוני שיכול לצאת בו בלילה עכ"ל ומדהביא סברת ר"ת ז"ל באחרונה משמע דהכי ס"ל וכ"כ הטור ז"ל ומי ביצים היה מסתפק רש"י אם מחמיצין ור"ת היה מתיר ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ע"כ וכ"כ הר"ן שם ובמרדכי פרק הנ"ל הביא דעת רבנים גדולים ועצומים שאוסרים להדיא ללוש במי ביצים וכתב רבינו ז"ל בב"י שכן פשט המנהג להתיר וזהו שסתם הכא כדעת המתירים וכן מנהגינו [ח] ושאר כו' כתב רבינו בב"י ז"ל ומצאתי כתוב בכלבו דחלב לא חשיב מי פירות ומחמיץ ותמהני דהא אמרינן שם דף ל"ו ע"א דריב"ל אמר לבניה מיומא קמא ואילך לוושו לי בחלבא אלמא ודאי דחלב אינו מחמיץ וכן דעת כל הפוסקים עכ"ד

ויותר הי"ל לתמוה עליו דהוא עצמו כתב שם אחר ב' דפים ע"ג ז"ל ומותר ללוש העיסה ביין ושמן ודבש או בחלב וכ"ע בסמוך למטה מזה ז"ל ומצה שלשה במי פירות חוץ מיין ושמן ודבש וחלב יוצא בה י"ח שאינה מצה עשירה בכך ע"כ הרי בפירוש כתב שחלב אינו מחמיץ בשמן ודבש וכיוצא וקשה מיניה וביה

ודא בלבד יכילנא למימר דמ"ש בתחילה דחלב מחמיץ משם הר"י והראב"ד ז"ל מטו לה וליה לא ס"ל שכן כתב שם ז"ל וג"כ יש נשמרים שלא לטחון החטה עד שיבררו אותה מאכילת עכברים ויש רוצים להתיר משום דהוי כמו מי פירות וכתב ה"ר יצחק מיהו קשה קצת ודבריהם מהא דתנן לא ילעוס אדם חיטים ויתן ע"ג מכתו מפני שמחמיצין אלמא לא חשיב לחלוטית הפה מי פירות וה"ה לאכילת עכבר דאין לחלק וכן ראוי לומר במי משקה היוצא מן החי כגון חלב בהמה ג"כ שאינו כמי פירות אלא ודאי מחמיץ וכן דעת הראב"ד עכ"ל וא"כ ס"ל דמ"ש וכן ראוי לומר במי משקה כו' אינו לשון הכלב אלא הכל הוא לשון הר"י ז"ל וליה לא ס"ל ולא השיגו הכלבו הכא כי סמך אמה שיכתוב אעיקר הדין דלקמן דמותר אך להר"י והראב"ד קשיא

ואפשר לידחק ולומר דמ"ש וכן ראוי לומר במי משקה היוצא מן החי כגון חלב כמה לאו

ה ט הלש עיסה במי פירות טוב לעשותה פחות משיעור עישרון כדי שלא תתחייב בחלה.

אחלב קאי אלא אשאר משקין היוצאין מן החי כגון ריר בהמה ומי רגליה כדלקמן סימן תס"ו אבל לא אחלב ומאי דנקט חלב היינו לומר שהוא משקה היוצא מן החי ולעולם דהיא עצמה אינה מחמצת אלא שאר משקין היוצאין מן החי כמו שיוצא החלב והוא הריר והמי רגליה

אי נמי י"ל דהר"י והראב"ד סברין דמ"ש ריב"ל לבריה מיומא קמא ואילך לוושו לי בחלבא בשיעור קאמר ולא בעי פירות שאין מחמצין כלל וכמ"ש בפר"ח בסימן תס"ו ס"ה וכן דעת הראב"ד בהשגחות בפ"ה דמי פירות נהי דחמץ גמור לא הוי חמץ נוקשה הוי וכתבתי לשונו בריש הסימן ס"ק א' וא"כ מ"ש הכא דחלב מחמיץ היינו חמץ נוקשה.

ולענין לכה נקטינן כרוב המפרשים דגם חלב בכלל מי פירות וכן פסק הר"ב המפה לקמן סימן תס"ב ס"ה וכן עיקר ואם השכר יש לו דין מי פירות או לא כתבתי משפטו לקמן סימן תס"ו מחודש ר' יע"ש [ט] הלש כו' ז"ל רבינו בב"י כתוב בטור י"ד סימן שכ"ט עיסה שנילושה במי ביצים או ביין ודבש בלא שום מים כתב הרמב"ם בפ"ו מבכורים שחייבת בחלה וא"ל היה מסתפק בדבר וכתב וטוב לזוהר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבדן בלא תערובת מים כדי לצאת מידי ספק ע"כ

ולפי זה בפסח שאי אפשר ללוש במי ביצים עם תערובת מים ילוש עיסה פחות משיעור חלה כתוב בסמ"ג סימן רי"ט רבינו נתנאל היה מקפיד במי ביצים כשהיו לשין העולם שיעור חיוב חלה מפני שהיא טהורה שמי פירות אין מכשירין לקבל טומאה ומה יעשה מחלתה דאע"ג דבזמן הזה שאין לנו מי חטאת אין אדם טהור מטומאת מת מ"מ כיון שנילושה הביצים שלא הוכשרו בשום משקה אינה מקבלת טומאה וא"כ מה יעשה מחלתה לשורפה אינו יכול כיון שהיא טהורה וגם לאוכלה אינו יכול כיון שאין רובם טהורים מיהו היה יכול ליתנה לכהן קטן כדאיתא בבכורות ע"כ ודבר פשוט הוא שכל שלש העיסה במי פירות שאינם משבעה משקים שסימנם י"ד שח"ט ד"ם דין החלה כדין עיסה שלשה בכצים עכ"ל רבינו בב"י

וממנו תראו דהא דכתב הכא הלש עיסה במי פירות לעשותה כו' היינו במי ביצים ושאר מי פירות כגון מי תפוחים או ויימונים וכיוצא חוץ משבעה מינים אלו וכ"כ בפר"ח וז"ל טוב לעשותה פחות משיעור פירוש מיירי בשלש העיסה במי פירות שאינן מז' משקין שסימנם י"ד שח"ט ד"ם וכיון שלא הוכשרה לקבל טומאה החלה היא טהורה ולפיכך אינו יכול לשורפה וגם לאוכלה אינו יכול שהרי כולנו טמאים ולהאכילה לכהן קטן כבר כתב הגה בס"ס תנ"ז שאין מאכילין חלה בזמן הזה לשום כהן עכ"ד

אמנם במגיני ארץ הקשו לרבינו מהכא להלכות חלה ס"ס שכ"ט דהכא פסק כהרא"ש שנסתפק בדבר אם מי פירות חייבת בחלה או לא ואילו התם בס"ט פסק כהרמב"ם דכתב עיסה שנילושה במי פירות אפילו בלא שום מים חייבת בחלה ע"כ והר"ב מגן דוד נשאר לו בצ"ע והר"ב מגן אברהם מחלק כן דהכא מיירי בשאר משקין חוץ מז' משקין והתם מיירי בז' משקין והדין דין אמת שאל"כ תיקשי לרבינו התם מיניה וביה דפליגי ידידה אדירה תוך כדי דיבור דאילו בס"ו כתב יש לזוהר מלילוש במי פירות שאינם משבעה משקין אא"כ יערב

עמהם אחת משבעה משקין ע"כ ואם איתא דמי פירות שכתב בס"ט הוא כל מי פירות חוץ מז' משקין הלא כתב בפירוש שחייבת בחלה ואיך כתב אח"כ שיש ליהדר שלא ללוש במי פירות שאינם מז' משקין

אלא לאו כדאמרן דמש"כ בס"ט דמי פירות חייבת בחלה היינו ז' משקין ויהא סברת הרמב"ם והרא"ש שהרא"ש לא נסתפק אלא במי ביצים לבד שלא הוכשרו לקבל טומאה ואין לה תקנה לאותה חלה אבל מז' משקין שהוכשרה לקבל טומאה כ"ע ל"פ דחייבת בחלה דשפיר יכול לשורפה כיון שהיא טמאה וזהו שכתב הרא"ש וטוב ליהדר שלא ללוש במי ביצים לבדן בלא תערובת מים כדי לצאת מידי ספק כלומר דכשנותן מים הוכשר אותה עיסה לקבל טומאה וחייבת בחלה בלי ספק וה"ה אחד מז' משקין נמי שהוכשרו לקבל טומאה ומה שכתב בס"י יש ליהדר כו' היינו בשאר מי פירות כמו שאמר בפירוש שאינם מז' משקין

וקשה לי דהכא נמי למה לא כתב תיקון זה דכשלש העיסה במי פירות חוץ מז' שיתערב אחת משבעה משקין שיתחייב בחלה בלי ספק ונהי דמים אינו יכול לערב שלא ימהר להחמיץ אבל שאר משקין היה יכול לערב כגון שמן ויין ודבש וכיוצא ולמה ילוש פחות מעשרון ושמא דרך האיש במי פירות שלא ללוש כי אם במין אחד ולא לערב מין אחר שלא לבטל טעם מי פירות הראשונים חוץ ממים שאין המים מבטלים שום טעם לכך כתב דבפסח שא"א ללוש במי ביצים עם מים ילוש עיסה פחות מעשרון ומ"ש ב"ד יש ליהדר מלילוש במי פירות שאינם מז' משקין אא"כ יערב אחד משבעה משקין ר"ל מים שהוא אחד משבעה משקין ומנהג לערבם בכל משקין אף במי פירות שאינם מבטל טעמם

אמנם למנהגינו שאנו מטילין שמן בכל עיסה שלשה במי פירות בין של יין בין של ביצים לכ"ע חייבת בחלה גם בעיסה שלשה בביצים אף לדעת הרא"ש וכן הוא דעת רבינו עובדיה מברטנורה ז"ל בפרק שני דחלה משנה ב' דקתני התם עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות. וכתב ר"ע ז"ל עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה בירושלמי מוכיח קצת שאין הלכה כסתם משנה זו ועיסה שנילושה במי פירות פטורה מן החלה הילכך אין ללוש עיסה שיש בה שיעור חלה במי ביצים או במי פירות לבדן בלא תערובת מים הואיל ולא אתברירא הלכה אי חייבת בחלה או פטורה ונאכלת בידם מסואבות שאין אוכל מוכשר לקבל טומאה עד שיכואו עליו מים או אחד משבעה משקין שמה שלא הוכשר לקבל טומאה אין הידים מסואבות פוסלות אותה עכ"ל

הרי דר"ע ס"ל דהך מתניתין דקתני עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה מיירי בשאר מי פירות חוץ מז' משקין ושהירושלמי מוכיח קצת שאין הלכה כן והאי ירושלמי הביאו הרא"ש בהלכות חלה שלו ובתשובתיו כלל כ' סימן י"ד והביא רבינו בב"י ל"ד סימן הנ"ל דבריו וא"כ כשלש עיסה במי פירות חוץ מז' משקין אין לה תקנה כי אם באחר משני דרכים או ללוש פחות משיעור דאם ילוש כשיעור באנו למחלוקת סתם משנה עם הירושלמי אי חייבת בחלה או לא וכשלש פחות משיעור ד"ה פטורה מחלה או אם לש כשיעור שיתערב בה אחד מז' משקין כדי שע"י יכשר לקבל טומאה ויחייב בחלה אף לדעת הירושלמי זהו דעת ר"ע מברטנורה והרא"ש והרא"ש בתשובה הנ"ל שאל מאת הרשב"א ז"ל אי קי"ל כסתם משנה זו או כהאי ירושלמי והשיב הרשב"א ז"ל בתשובה ח"א סימן תס"ד דלא דחינן סתם משנה מקמי הירושלמי וזהו דעת הרמב"ם דמשהו מי ביצים ליין ושמן ודבש לחייבו בחלה לגירסת הטור הנ"ל ולגירסתינו ג"כ דאינו כתוב כהרמב"ם שלנו מי ביצים כי אם יין ושמן ודבש כבר

ו' חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר יא ובלבד שלא נתערב בהם מים.

כתב רבינו בב"י ליי"ד סימן הנ"ל ולגירסתינו ג"כ דאינו כתוב כהרמב"ם שלנו מי ביצים כי אם יין ושמן ודבש כבר כתב רבינו בב"י ליי"ד סימן הנל דאף לנסח' דידן משמע דס"ל דה"ה למי ביצים דאל"כ הו"ל לפרש ע"כ

וכתב עוד שם ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרשב"א מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן עכ"ל ועכ"ז כתב בש"ע בסימן י' יש ליזהר כו' דלפי שחלה זו משאר משקין אינו יכולה לשורפה לפי שהיא טהורה ואין נשרפין חלה טהורה לכך כתב שיערב אחד מז' משקין כדי שיכול לשורפה ומה שכתב הר"ב ש"ך ז"ל ביי"ד סעיף ט' על מה שכתב רבינו חייבת בחלה וזה לשון הרא"ש פוטר וכן הברטנורה מסתפק בדבר לכן יש להפריש בלא ברכה ע"כ היינו שמבין הרב ז"ל דמי פירות שכתב שם רבינו סתם הוא כולל ז' משקין ושאר משקין נמי ולכך כתב דהרא"ש פוטר והברטנורה מסתפק וקאי אשאר משקין דאשבעה משקין ליכא מאן דפליג דחייב בחלה וכדכתיבנא לעיל לשון ר"ע מברטנורה ז"ל וזה לא צריכא לפנינו ולא היה כדי להאריך בזה כ"כ דהדבר פשוט דשבעה משקין לכ"ע חייב בחלה אלא לענין הברכה שאכתוב בסמוך והנה מנהג שאלוניקי ללוש מצה עשירה בשמן ויין ויותר מכמה עשרנים ולענין הברכה יש דעות מחולקות מורינו הר"ש אמריליו ז"ל היה מפריש חלה בלא ברכה וזכיתי לדון לפניו ושאלתי את פיו מ"ט לא בריך מור והשיב דכיון שהיא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש ספק ברכות להקל דברכות אינן מעכבות ואין ספק אצלי שהוא ז"ל עינו ראה בשל הש"ך הנ"ל דכתב דהרא"ש פוטר ולכך יפריש בלא ברכה וכבר כתבתי שהש"ך לא עשה מחלוקת הרא"ש והרמב"ם אלא בשאר משקין חוץ מז' אלו וכן מצאתי אח"כ במגן אברהם שכתב משם רש"ל שהרא"ש לא פליג אהרמב"ם אלא במי ביצים שאינו מז' משקין אבל בז' משקין מודה ליה הרא"ש שחייב בחלה עכ"ל א"כ כיון דלכ"ע חייב בחלה בז' משקין למה לא יברך

ומנהג מורי הרב ה"י להפריש בברכה ונמוקו עמו כמו שכתבתי וכן אני נוהג אחריו אמנם הלש במי ביצים צריך לערב מעט שמן ואז יכול ללוש יותר משיעור ולהפריש חלה גם בברכה ואחרי כותבי זה זמן רב עתה נדפס ספר בית דוד למורי הרב ז"ל ושם ראיתי בסימן רכ"ח שכתב ככל אשר כתבתי והקשתי על מרן ז"ל ויותר מהמה יע"ש כי אין כאן מקום להאריך [ין חטה כו' ה"ז לשון הטור מדברי הרא"ש ז"ל בפרק כל שעה דף ק"ל ע"ב שהביא הירושלמי דקאמר רב ושמואל הו' להו יין תוסס יהב ביה שערי בגין דיחמא שייל לר' מנא א"ל צריך אתה לבער ר' חנינא הוה ליה דבש מזוייף בסולת שייל לר' מנא א"ל צריך אתה לבער דרבי פדאי ה"ל גרבא דמשחא גו אוצרא דחיטי שייל לר' בון א"ל זיל גרוף תחותאי ואפשר דכל הני אמוראי סברין כאביי דמי פרות מחמיצין בפני עצמן ואנן קי"ל כרבא דשרי עכ"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל שם ר"פ אלו עוברין דהחומץ אינו מחמיץ מדכתב ז"ל הא דתנן חומץ האדומי בדאית ביה מיא דאי לא לא דקי"ל מי פרות אין מחמיצין ע"כ וכ"כ התוספות במנחות דף ר"ן ע"א וממנו תראו דמאי דנקט הטור ורבינו דבש ויין וחומץ לאו דוקא אלא ה"ה שאר מי פרות אלא דנגררו אחר לשון הירושלמי דהני אמוראי אסרו בשלש אלה דס"ל כאביי ולדידן דקי"ל כרבא שרי וה"ה לשאר מי פרות ואחרי זמן רב שכתבתי זה נדפס בית דוד למורי הרב ז"ל ושם ראיתי בסימן רכ"ו שמחלק בין חומץ לשאר מי פרות מחומצין דכתב דלא דמי מי פרות חמוצין לחומץ דהחומץ מתחלת ברייתו הוא מתוק ואינו מחמיץ אז

ז יב לברר המלח קודם פסח מחטים שלא יהיו בתוכו כי כשהמלח מתלחלח הוא נכנס מעט מעט בחטים ומתחמץ.

את העיסה ולכך גם כשנהפך ונתחמץ אין טבעו להחמץ אבל פרי שתחילת ברייתו חמוץ מחמץ שעוד בכחו החמוץ ולפי זה נפקא מינה למי בוסר דהוא מחמץ וכן מי למוני"ש דהו חמוצין מתחלת ברייתן עכ"ל [יא] וכלבד כו' כתב בפר"ח ומיהו אף אם נתערב בהם מים אם החיטה אינה מבוקעת הדבש והיין והחומץ מותר כדלקמן סימן תס"ז ס"ט והכא במבוקעת מיירי וכמו שכתבתי בארוכה בסימן תס"ז ס"ס ט"ו ומיהו ק' טובא על הטור והמחבר ז"ל דמשמע מדבריהם שאם נתערב בהם מים אסורים הדבש והיין והחומץ ואמאי והלא כיון דצונגין הם אין החטה נותנת בהם טעם וכדלקמן בסימן תס"ז סי"ב וי"ל דלקמן מיירי בשידוע שלא נשרה החטה מע"ל אבל הכא דלא ידעינן אימתי נפלה מספיקא כל שיש בדבש מים אסרי' ליה מחמת ספק כבוש דהרי הוא כמבושל וכדין מליגת תרנגולת דסימן תס"ז סי"ב דאסרינן ליה אע"ג דאיכא למימר שאח"כ נפלה לשם אי נמי הכא מיירי כשהרתיחו הדבש על האור ולפיכך כל שנתערב בו מים אסור עכ"ל ודא בתרא ל"נ דיין וחומץ ושמן אין דרך להרתיחם אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא דמדין כבוש נגעו בה ונראה דדין זה מיירי שנמצא החטה תוך הפסח או קודם הפסח למאן דס"ל ח"ו אבל למאן דס"ל אינו ח"ו היין מותר כיון שנתבטל קודם הפסח בששים כ"ש הכא שהוא טעמו ולא ממשו כיון דהסירו החטה קודם הפסח [יב] יש כו' הרי זה לשון הגהות מיימון בפ"ה וכ"כ הרוקח בס"ס רע"א אבל הטור כתב ואינו נראה לי דהא שרינן ותיקא במשחא ומלחא כדלקמן סימן תס"ג ס"ב אלמא דמי מלח הוי בכלל מי פירות ע"כ וכתב רבינו בב"י ואינו נ"ל דהא שרי ותיקא במשחא ומילחא פירוש ותיקא קמח מבושל ואמרינן בגמרא בפרק כל שעה דבמיא ומילחא אסיר ובמשחא ומילחא שרי ודייק רבינו משום דמלח אין בו תורת מים דאם לא כן ליתסר אבל הר"ן כתב שם ולא אסרינן ליה משום מילחא שהוא במים ומתערב עם השמן לפי שהוא מועט ונשתנה צורתו ואין בו כח עם השמן אבל מים גמורים חיישינן בכל שהן ואפשר נמי דאי איכא מי מלח מרובה חיישינן בה עכ"ל כלומר אפילו במי מלח לבד א"ס היא מרובה חיישינן לחימוץ וזהו מתפס רבינו החבל בשני ראשים דהכא כתב דיש לברר המלח קודם הפסח מחטים אלמא המלח תולדת המים היא ודינה כמים ולקמן בסימן תס"ג ס"ג התיר הותיקא משמן ומלח וקמח אלמא מי פירות גינהו אלא הכא דהמלח הרבה חייש לחימוץ והתם דהמלח מועט שאינו נותן בתבשיל אלא כדי להטעימו שרי

והדבר קשה דלא נכחד אם המלח תולדת המים מה לי מעט מה לי הרבה ואם המלח חשיב כמי פירות מה לי מעט מה לי הרבה גם בפר"ח כתב שכן משמע דעת הרא"ש שהוא כדעת הטור בנו שמי מלח הוא כמי פירות ממה שכתב בפרק כל שעה אהיה שהבין מדברי הר"ף דמי פירות עם מים שאין מחמיצין כלל כתב הרא"ש שקשה לדבריו מההיא דאמרינן לקמן ותיקא במיא ומילחא אסיר במשחא ומילחא שרי אלמא מוכח בהדיא דמי פירות עם מים מחמיצין ע"כ הרי שהרא"ש קרי לו תיקא דמיא ומילחא מי פירות ומים אלמא ס"ל דמלח הוי מי פירות

ומצאתי להרמב"ם בפרק עשירי מהלכות טומאת אוכלים שכתב דמלח לא הוי תולדת המים אלא הוי כמי פירות שאינן מכשירין והוציאו מהתוספתא והכי נקטינן בפשיטות ודלא כפסק המחבר ז"ל עכ"ל

תסג.

אם מותר לחרוך שני שבליים יחד ודיני כרמל ובו ג"ס.

א מותר לחרוך שני שבליים ביחד ולא חיישינן שמא יצאו מים מאחת לחברת שהם מי פירות ואינם מחמיצים.

ב ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן ומלח עם קמח מותר והוא שלא יהא בו מים. הגה ולדין שנוהגים להחמיר צמי פירות גם זה אסור.

ג כרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו אין מבשלים הקמח שלו במים שמא

ולענין מעשה אנן בתר פסקי מרן ז"ל גרינא דאף אם נודה שמי מלח כמי פירות דמו מ"מ כשנותן המלח בתבשיל או למלוח בשר או דגים אם יש בתוכה חיטה מחמיצין מלחות הבשר והדגים שמדיחין אותם תחילה במים וכ"ש כשנותנין אותה בתבשיל ולכך מנהג כל יודעי ספר שבמקומינו ליקח המלח קודם הפסח ולבררה אותה היטב היטב וכן משמע מדברי הרוקח שם שכתב בזה הלשון וצריך אדם לבדוק מלחו ותבלין ופלפלין שלא יהיה בהן חיטין מלוחלחין עכ"ד ובשלמא המלח ניחא משום דס"ל תולדת מים הוא אבל תבלין ופלפלין מה לחות איכא בהו אם לאו משום התבשיל שנותנין אותם שאין דרך לאכול מלח ותבלין כמו שהם אלא להטעים התבשיל אלא דמילת מלחלחין צריכא לי ביאור דאפילו ביבשים נמי איכא למיחש משום התבשיל שנותנין אותם שהוא מלוחלח וכן מנהגינו ג"כ לברר התבלין ג"כ ופלפלין קודם הפסח ויתר העם שלוקחים מלח ותבלין מהחנוני דבר יום ביומו ונותנין אותם בקדרה בלי בירור אין להם על מה שיסמוכו אם לאו דאמרינן דאחזוקי איסורא לא מחזיקינן

תסג א מותר כו' הרי זה לשון הטור מפלוגתא אב"י ורבא בפרק כל שעה דף מ' ופסקו הפוסקים כרבא דשרי [ב] ותיקא כו' ג"ז לשון הטור וכבר נתבאר זה בסימן שלפני זה ס"ז יע"ש [ג] כרמל כו' הרי זה לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ה ממימרא דמר זוטרא בפרק כל שעה דף ט"ל ע"ב לא לימחי איניש קדרה בקימחא דאבישנא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ ופרש"י לא לימחי איניש קדרה שמעבין תבשיל הקדרה ע"י שממחין קמח לתוכו ואפילו בקמח דאבישנא שנתייבשה ונקלית בתנור כשהיא לחה עושין אותה קלי בתנור והרי היא כאפויה אפ"ה לא ליעביד דילמא לא בשיל שפיר לא נעשית קלי כל צורכה בתנור ומחמצה בתבשיל וכשהוא שורפה בקערה היא מחמצת ועוד שאין דרך נתינתה לתוך תבשיל רותח ע"כ כלומר דאם היו נותנין את הקמח כשהיא רותח אע"פ שלא היה יבש ונקלה כל צורכו בתנור לא היה בא לידי חימוץ בתבשיל דכיון שהתבשיל רותח מבשל הקמח קודם שיבא לידי חימוץ וכתב הרב המגיד ז"ל דמדין זה שלא לימחי איניש קדרה למד הרמב"ם דכל שכן שאין מבשלין אותו ע"כ

*[א] מעשה אירע בשנה הזאת שנת התק"ג בגרעיני קאוי שקלו אותן במחבת כנהוג ואח"כ קודם טחינה מצאו ביניהם גרעיני שעורים שקלו עמהם ושאל השואל אם מותר לשתות מימי הקהוי הזה בפסח ולעד"ן שזו אינה צריכה לפני דמותר דלמאי ניוחש לה א"ת שדרך הקליות להזיע במחבת בתחילת אפייה א"כ הכא נמי הזיעו השעורים ונתנו טעם בגרעיני הקהוי ומה בכך הלא מי פירות הוא כמו שנתבאר בריש הסימן דמותר לחרוך שני שבולים